



ช้างบำบัด

(Elephant Therapy)

นพ.ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา
จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น

“ช้างบำบัด” (elephant therapy หรือ elephant - assisted therapy) เป็นการบำบัดทางเลือกอีกรูปแบบ ที่นำช้างมาใช้เป็นสื่อในการบำบัดได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กออทิสติก หลังจากอาชบำบัดเป็นที่นิยมแพร่หลายพอสมควร

ช้างเป็นสัตว์บก เลี้ยงลูกด้วยนม ที่มีขนาดสมองใหญ่ที่สุดในโลก มีขนาดสมองหนักกว่ามนุษย์ 5-6 เท่า มีระบบการพัฒนาระบบสมองคล้ายกับมนุษย์ มีความสามารถในการเรียนรู้สูง ขึ้นอยู่กับผู้สอน ดังนั้นการฝึกช้างอย่างเป็นระบบ จะสามารถพัฒนาให้เหมาะสมกับการบำบัดได้

ช้างเป็นสัตว์ตัวใหญ่และขี้เล่น จึงกระตุ้นความสนใจได้มากเป็นพิเศษ ช้างเป็นสัตว์สังคม มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงการยอมรับสมาชิกเข้าสู่กลุ่ม เป็นคุณลักษณะเด่นที่ช่วยเติมเต็มในสิ่งที่เด็กออทิสติกขาด ทำให้เด็กมีการพัฒนาการในการเข้าสังคม การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางสังคมได้ดีขึ้น

ช้างชอบการสัมผัส ชอบการแสดงความรัก มักใช้วงส้อมสร้างกายเด็ก ตอบสนองการกอดและสัมผัสที่นุ่มนวล มีเสียงที่ส่งผ่านความสุขและเด็กรับรู้ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยกระตุ้นระบบประสาทสัมผัสให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี

ช้างยังมีโครงสร้างร่างกายที่สมดุล ทำให้เด็กสามารถขึ้นนั่งขึ้นหลังช้างได้อย่างมั่นใจ และสนุกสานกับกิจกรรมการขี่ช้างเพื่อช่วยพัฒนาทักษะการทรงตัว นอกจากนี้ ช้างมีความเร็วในการเดินเท่ากับมนุษย์ทำให้การใช้ช้างเพื่อกิจกรรมการบำบัดสอดคล้องกับธรรมชาติการเคลื่อนไหวของมนุษย์

สิ่งเหล่านี้ได้ผลลัพธ์คล้ายกับการฝึกกิจกรรมบำบัด (Occupational Therapy) แต่แทนที่จะทำในห้องฝึกเฉพาะทาง ก็มาทำบนหลังช้างแทน เปลี่ยนจากห้องเรียนหรือโรงพยาบาล มาอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ก็สามารถช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับเด็กมากยิ่งขึ้น

การประยุกต์ใช้ในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวันและการเข้าสังคม สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาการเข้าสังคม การวางแผนกิจกรรมประจำวัน โดยใช้ช้างเป็นแกนหลัก เพื่อให้เด็กมีการรับรู้ว่าตนเองเป็นผู้ทำประโยชน์ และช่วยเหลือการทำงาน ช่วยเหลือช้าง เช่น กิจกรรมการให้อาหารช้าง การเข้าคิวรอซื้ออาหารช้าง การเลือกและวางแผนการซื้ออาหารช้าง การอาบน้ำให้ช้าง การขี่ช้างไปกินอาหาร การเก็บมูลช้าง เป็นต้น

โครงการช้างบำบัด (Thai elephant - assisted therapy project: TETP) ซึ่งเริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2550 เป็นการศึกษาวิจัยครั้งแรกของโลก ที่นำเอาช้างมาช่วยในการบำบัดบุคคลออทิสติก เกิดจากความร่วมมือระหว่างคณาจารย์ ภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และผู้เชี่ยวชาญ กับสถาบันเทศบาลแห่งชาติ (ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย) จังหวัดลำปาง

โดยนักกิจกรรมบำบัดออกแบบและปรับขั้นตอนของกิจกรรมให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้รับบริการ อาศัยช้างในการสร้างแรงจูงใจ ความสนใจในการทำกิจกรรม สร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างคนกับสัตว์ เพิ่มการรับรู้



สิ่งแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจกฎกติกาทางสังคม และทักษะกิจกรรมการดำเนินชีวิต ช่วยให้เกิดเรื่องของความประทับใจที่เด็กอยากบอกเล่า เพิ่มพูนความสามารถในการใช้ภาษา อารมณ์ และการแสดงออก

รูปแบบกิจกรรม ในศึกษานำร่องให้อาสาสมัครเด็กออทิสติก 4 คน ช่วงอายุ 11-19 ปี มาทำกิจกรรมร่วมกับช่างขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 4 เชือก ใน 8 กิจกรรม ตั้งแต่ การรับ-ส่งช่าง การซื้ออาหารให้ช่าง การให้อาหารช่าง การอาบน้ำและเล่นน้ำกับช่าง การขี่ช่าง การเล่นเกม สร้างงานศิลปะร่วมกับช่าง และส่งช่างกลับบ้าน

ผลการวิจัย พบว่าหลังเข้ารับการบำบัดโดยช่าง เด็กมีการพัฒนาทุกด้าน เช่น การสัมผัส จากที่ไม่กล้าสัมผัสก็จะกล้าขึ้น การทรงตัวและการทรงท่าดีขึ้น ทักษะสังคมดีขึ้น และการดำเนินกิจกรรมประจำวันดีขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ปกครองยังให้ความเห็นว่ามีการพัฒนาดีขึ้นทั้งที่บ้านและโรงเรียนด้วย ซึ่งในทางวิจัยพบว่าการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งระยะเวลาที่บำบัดคือ 3 สัปดาห์ เป็นระยะเวลาที่สอดคล้องกับการเชื่อมโยงของสมองที่จะเกิดการพัฒนาอย่างถาวร สรุปได้ว่า ช่างบำบัดประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สามารถกระตุ้นพัฒนาการทุกด้านของเด็กออทิสติกให้ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเด็กจะสงบลง มีสมาธิ พร้อมให้ความร่วมมือ และสามารถร่วมกิจกรรมต่อเนื่องตลอดทั้งวัน

สิ่งที่ต้องพึงระวังในการบำบัดด้วยช่าง คือ มาตรการด้านความปลอดภัย โดยเฉพาะมาตรการความปลอดภัยสำหรับช่างที่มีผลต่อความปลอดภัยของเด็ก ซึ่งช่างที่เข้าโครงการต้องปลอดภัยตลอด มีการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการบำบัดจนมั่นใจในความปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่ ควบคุมช่าง คอยดูแลความปลอดภัยตลอดการดำเนินกิจกรรม ฝึกให้ช่างจำกลืน เสียง หน้าตา ท่าทางของเด็ก ในฐานะเพื่อนเล่นกัน วิเคราะห์พฤติกรรมของช่างและเด็กระหว่างการดำเนินกิจกรรม มีระบบการให้อาหาร น้ำ การพักผ่อน อาหารเสริมอย่างเพียงพอ มีกิจกรรมคลายเครียดให้กับช่าง

มาตรการความปลอดภัยสำหรับเด็กระหว่างร่วมกิจกรรมกับช่าง คือ เด็กได้รับการแนะนำให้รู้จักช่างผ่านสื่อภาพถ่าย วิดีทัศน์ เกี่ยวกับช่างของตน จัดกิจกรรมแนะนำช่างที่เหมาะสม ไม่ทำให้เด็กตื่นกลัวช่าง เด็กเรียนรู้วิธีปฏิบัติต่อช่างผ่านการกำกับดูแลจากนักบำบัด ควบคุมช่าง และพี่เลี้ยงผู้ร่วมกิจกรรม และเลือกช่างที่มีบุคลิกสอดคล้องกับเด็ก

เอกสารอ้างอิง

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2550). การบำบัดทางเลือก ในเด็กพิเศษ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ภาควิชากิจกรรมบำบัด, คณะเทคนิคการแพทย์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2011). โครงการช่างบำบัด. [Online], Available URL:

<http://www.tetp.org>

บทความแก้ไขล่าสุด : พฤษภาคม 2564

บทความต้นฉบับ : เมษายน 2554

บทความทั้งหมดยินดีให้นำไป เผยแพร่เพื่อความรู้ได้ โดยกรุณาอ้างอิงแหล่งที่มา



ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2564). ช่างบำบัด. [Online]. Available URL: [https://](https://happyhomeclinic.com/alt17-elephanttherapy.htm)

happyhomeclinic.com/alt17-elephanttherapy.htm

www.happyhomeclinic.com